

# האיש שרצה להיות גיבור

## הקדמה

ירון זליכה החל את דרכו הציבורית בשנת 1996, בתור מנהל התחום הכלכלי במשרד ראש הממשלה, תחת בנימין נתניהו. בשנת 1998 עבר לחברת פרטנר וכיהן בתפקידים שונים במגזר הפרטי, עד שנתניהו החזיר אותו למשרת החשב הכללי בשנת 2003. אחרי קדנציה סוערת ורבת התנגשויות, בעיקר עם אהוד אולמרט ואנשיו, זליכה התפטר / פוטר בשנת 2007, ומאז עבר לקריה האקדמית אונז, עם גיחות קצרות למגזר הציבורי והפרטי.

המחאה החברתית של קיץ 2011 הפכה את ירון זליכה לפופולארי. [סרטוני יו-טיוב](#) עם הרצאותיו זכו למאות אלפי צפיות, [תמיכתו בשלי יחימוביץ'](#) בבחירות האחרונות זכתה להדים רבים, והוא הפך למרואיין מבוקש בכלי התקשורת. בשבוע שעבר פורסם [ראיון עם זליכה בעיתון הארץ](#), במסגרתו הוא ביטא כהרגלו דעות לא שיגרתיות בנוגע למצבה המאקרו-כלכלי של מדינת ישראל, בנוגע לבעיות החשובות ביותר ולפתרונות הנדרשים. הפופולאריות הרבה שלה הוא זוכה והנחרצות שבה הוא מתבטא מחייבות בחינה מעט יותר מעמיקה של משנתו הכלכלית.

ברשומה זו סיכמתי את הטיעונים המרכזיים שהעלה זליכה בראיון האחרון ובהתבטאויות קודמות, ובחנתי אותם בהשוואה לנתונים ולידע הכלכלי הקיים. התוצאה, כפי שתקראו בהמשך, מדהימה: כמעט בכל פעם שזליכה טוען טענה הניתנת לבדיקה על ידי הנתונים או מעלה תיאוריה שניתן להשוותה לידע המצטבר, הוא טועה ומטעה. רוב המספרים או הטיעונים המספריים שהוא הציג בראיון הם לא מדויקים או שלא ניתן למצוא עבורם מקורות אמינים, וההתמקדות שלו בצריכה הפרטית כמנוע צמיחה (התמקדות שהפכה לאחרונה פופולארית בשמאל) שגויה לחלוטין.

שלחתי את הטיעונים המרכזיים המופיעים ברשומה לירון זליכה, ולזכותו יאמר כי הוא הגיב עליהם במהירות ובאופן מפורט. בסוף הטקסט צירפתי את תגובתו המלאה, ובתוך הפרקים השונים בטקסט הכנסתי התייחסות לנקודות שעלו מתגובתו.

בנוסף לכך, יצרתי קשר עם פרופ' יוסף זעירא מהאוניברסיטה העברית, והצגתי לו מספר שאלות במטרה לעמת את השקפת עולמו עם זו של ירון זליכה. פרופ' זעירא היה חבר בצוות הכלכלנים שייעץ למובילי המחאה החברתית, והוא בעל השקפות שמאליות מובהקות בנושאים כלכליים, כך שלא ניתן לחשוש בו בהטיה אידיאולוגית הפוכה לזו שזליכה אמור לייצג. ההבדל בינו לבין זליכה הוא שיוסף זעירא נחשב, על פי רוב המדדים המקובלים, לאחד מאלף הכלכלנים המובילים בעולם (כמו גם אחרים שאינם מסכימים עם זליכה, כגון עומר מואב, שלא לדבר על סטנלי פישר) - בעוד שזליכה כלל אינו מתקרב לרשימה. זה אולי נראה לכאורה כמו טיעון אד-הומינם לא משכנע במיוחד, אבל כפי [שכתבתי ברשומה הקודמת](#), כאשר איננו מבינים בנושא כלשהו עלינו לתת לפחות משקל מינימלי למדדי מומחיות אובייקטיביים עבור אלו שכן מבינים, ולא ללכת באופן עיוור אחרי נטיות ליבנו.

אני יודע, זוהי רשומה ארוכה - ככל הנראה הארוכה ביותר שאי פעם כתבתי. זליכה הוא אדם כריזמטי ובטוח בעצמו עם תשובות קצרות, חדות וברורות לכל שאלה, בעוד שאני אדם לא כריזמטי במיוחד עם יותר שאלות מתשובות. ובכל זאת, השתדלתי שהרשומה תהיה מעניינת, ואשמח אם תעשו את המאמץ לקרוא אותה עד סופה ולהפיצה לאחרים. לא ניתן להילחם נגד אלו שמשטחים את המציאות ומדברים בסיסמאות קצרות וקליטות על ידי סיסמאות קצרות וקליטות בכיוון הנגדי; הדרך הראויה היחידה להילחם נגדם היא על ידי פירוט ארוך, מורכב ומן הסתם קצת פחות קליט של המציאות המסובכת.

## מחירי הדיור

כותרת הראיון עם זליכה טוענת ש"לקחנו מהזוגות הצעירים מאה מיליארד שקלים" במסגרת עליית מחירי הדיור, אבל האמת כמובן רחוקה מכך. לא הצלחתי למצוא תימוכין לשום מספר שהציג זליכה בנושא הדיור, וגם הטענות העקרוניות שלו נגד מדיניותו של הנגיד סטנלי פישר בעייתיות.

אחד הגורמים לעלייה במחירי הדיור הוא הריבית הנמוכה שקבע בנק ישראל. באופן כללי ריבית גבוהה מעודדת חסכונות, וריבית נמוכה מעודדת השקעות (רכישת מכונות וציוד לייצור), מתן הלוואות וצריכה. בנקים מרכזיים מורידים את הריבית כאשר המשק נכנס למיתון, על מנת לעודד מתן הלוואות, השקעות וצריכה פרטית ולהוציא את המשק מהבוץ. זה מה שעשו בשנים האחרונות נגידי הבנקים המרכזיים במרבית מדינות המערב, אך לפעולה זו ישנן שתי השלכות חשובות לעניינינו:

1. פגיעה ביצואנים של מדינות אחרות: אם במדינה מסוימת הריבית נשאר גבוהה ביחס למדינות אחרות אז משתלם למשקיעים לרכוש מטבע מקומי וערכו ביחס למטבעות זרים יעלה. ברגע שזה קורה היצואנים נפגעים, מכיוון שהעלויות שלהם הן במטבע המקומי וההכנסות שלהם הן במטבע הזר. מכיוון שהתפיסה המקובלת (לא ניכנס כרגע לשאלת נכונותה) היא שיש לעודד יצוא, מדינות אחרות נאלצות גם להוריד ריבית למרות שהן לא במשבר, כדי שהיצואנים שלהן לא יפגעו מהורדת הריבית של המדינות שכן נמצאות במשבר.
2. בועות: ריבית נמוכה מעודדת השקעות ועלולה ליצור גם בועות, השקעות בנכסים שמעלות את מחיריהם אל מעבר למה שהנכסים האלו באמת שווים.

כאשר הבין סטנלי פישר שנגידי הבנקים האחרים בעולם מורידים את הריביות, הוא עמד בפני בחירה: לא להוריד את הריבית ולהסתכן בפגיעה ביצואנים הישראליים, או כן להוריד את הריבית ולהסתכן בעליית מחירי הדיור והיווצרותה של בועה בשוק הדיור. פישר והצוות שלו חשבו וחשבו ובסוף החליטו שהיצואנים חשובים יותר למשק ממחירי הדיור. זליכה חושב שפישר טעה - שמחירי הדיור חשובים יותר מהיצואנים. אלו הדברים שאמר בראיון:

"מדד מחירי הדיור סופר את מחירי הדיור, אבל הוא לא משקלל את העובדה שגודל הדירה קטן. דירה ממוצעת עלתה לפני שש שנים 700 אלף שקל, והיום היא עולה מיליון ו-200. לכאורה המחירים עלו ב-80 אחוז. אבל 700 אלף שקל היה מחירה של דירת מאה מטר, והיום הדירה הממוצעת היא פחות מ-80 מטר. זה כמו להשוות תפוז לקלמנטינה."

"האוצר ובנק ישראל מציגים רק תועלות, כדי לחמוק מדיון אמיתי. אני אוריד את הריבית וזה יעזור ליצואנים. אבל רגע? איפה העלות? אם בנק ישראל היה בא ואומר "תשמעו, אני מוריד עכשיו את הריבית. התוצאה תהיה שמחירי הדיור יעלו ב-80 אחוז". היו עושים דיונים לגבי העלות והתועלת. אבל לא דנו, לא היה שום דיון..."

אני לא טוען רק נגד המדיניות שברור שהיא היתה קטסטרופה, אלא גם נגד היעדר הדיון. הממשלה לא מדברת על זה. יש 200 אלף זוגות צעירים שקנו דירה בחמש השנים האחרונות. לפי החישוב של עלייה של חצי מיליון שקל במחיר הדירה הממוצעת כפול 200 אלף, לקחנו מהזוגות האלה 100 מיליארד שקל. זו השערורייה. מקבלים פה החלטות שעולות לציבור מאות מיליארדי שקלים בלי דיון אמיתי, משוחרר מאינטרסים."

נתחיל מהמספרים.

האם גודלה של דירה ממוצעת ירד במהלך השנים האחרונות? לא לפי הכתבה הזו במעריב, וגם לא לפי הכתבה הזו בכלכליסט, אם כי שתיהן לא מתייחסות לטווח של שש שנים. להלן גרף של שטח דירה ממוצע לפי נתוני משרד הבינוי והשיכון:



מקור: משרד הבינוי והשיכון, חוברת מידע יוני 2012, לוח א-4, ניתן להורדה [כאן](#)

שטח הדירה הממוצע בשנת 2011 היה 178 מ"ר, לעומת 165 מ"ר שש שנים לפני כן, בשנת 2006. לאחר חיפושים רבים לא הצלחתי לאתר נתונים התואמים של טענתו של זליכה אודות שטח הממוצע של דירות. נעבור למחירים. לפני [נתוני משרד הבינוי והשיכון](#), בין השנים 2008-2012 מחירי הדירות החדשות עלו בממוצע בכ- 300,000 ש"ח, מחירי דירות יד שנייה עלו בכ-333,000 ש"ח, ובסך הכל מחיר דירה ממוצעת עלה ב-347,000 ש"ח (אם נבדוק את 2009 אל מול הרבעונים הראשונים של 2013 המספרים אפילו יותר נמוכים). לא חצי מיליון. לגבי מספר הזוגות הצעירים שקנו דירה - לא הצלחתי למצוא נתון אודות 200 אלף זוגות צעירים, אם כי ייתכן שהוא אפשרי: בשנים אלו [נמכרו בישראל](#) כ-110,000 דירות חדשות ועוד כ-380,000 דירות יד שנייה, סך הכל כ-490,000 דירות. נראה לי מעט מוגזם להניח שמתוכן 200,000 דירות נקנו על ידי זוגות צעירים (מה זה "צעירים"?), אבל אין לי נתון שסותר זאת.

בתגובה לנתונים אלו לא הציג זליכה נתונים חלופיים כלשהם. הנתונים אודות גודל הדירות ומחיריהן מפורסמים באתר משרד הבינוי והשיכון (ראו קובץ אקסל מצורף לרשומה) והם די ברורים וחד משמעיים. לגבי הזוגות הצעירים הוא כתב: "יש 40 35 אלף זוגות צעירים בשנה ותכפיל בשש שנים מאז שהבלאגן התחיל ולבטח עוד ימשך כמה שנים שהרי המחירים לא ירדו ותגיע ליותר מ200 אלף".

נעבור לעניין העקרוני: כמובן שהיה דיון. היו הרבה דיונים בבנק ישראל על הנושא. כולם ידעו את העלות, מדברים עליה כבר שנים רבות. אין לי מושג מדוע כל כך ברור לזליכה שהמדיניות הייתה "קטסטרופה", מכיוון שלא ניתן לדעת מה היה קורה לו פישר לא היה מוריד את הריבית. אם יצאנים גדולים היו קורסים, גם קבלני המשנה שלהם ועסקים המתבססים על הצריכה של בעלי המשכורות הגבוהות שעובדים אצל אותם יצאנים היו קורסים, והמשק הישראלי היה יכול להיקלע למיתון. חלק מאותם הזוגות שלכאורה "לקחנו מהם מאה מיליארד שקל" היו מאבדים את עבודתם, ובכלל לא בטוח שמחירי הדירות היו יורדים באופן דרמטי, מכיוון שגורם נוסף ומרכזי לא פחות לעליית המחירים הוא ההיצע הקשיח של הדירות במרכז הארץ.

שאלתי את פרופ' זעירא לגבי מדיניותו של פישר, להלן תשובתו:

**האם לדעתך ניתן לומר באופן חד משמעי שהמדיניות המוניטרית שהוביל סטנלי פישר פגעה באזרחי מדינת ישראל, כאשר הוא העדיף תמיכה ביצוא על פני ריבית גבוהה שאולי הייתה מוזילה את מחירי הדירות?**

לא חקרתי לעומק את שוק הדירות בישראל ולכן התשובה שלהלן היא כללית. נראה לי כי הבעייה העיקרית בשוק הדירות היא בעיית היצע ולא ביקוש. בעייה זו נובעת לדעתי בעיקר מהממשלה. ראשית היא הפסיקה לבנות דיור ציבורי לחסרי האמצעים. שנית, היא ממעטת באספקת קרקע לבנייה. לגבי מדיניות בנק ישראל, הרי שריבית גבוהה היתה פוגעת דווקא ביכולת לרכוש דירה של חסרי היכולת, כי הם נזקקים להלוואות משכנתא.

מדיניות בנק ישראל צריכה להימדד לא על ידי שוק הדיור אלא על ידי פרמטרים מקרו-כלכליים ולכן היא הייתה מדיניות נכונה בשנים האחרונות. אלו היו שנים של סכנת מיתון, בשל המשבר העולמי, ולכן מדיניות מרחיבה, כפי שניהל בנק ישראל, הייתה המדיניות הנכונה. בדיוק כפי שמדיניות מצמצמת, כפי שניהל הבנק בשנות התשעים, הייתה מדיניות נכונה בזמנה כדי להוריד את שיעור האינפלציה.

בסופו של דבר, סטנלי פישר הוא ככל הנראה קובע המדיניות הכי משוחרר מאינטרסים שקיים כאן במדינת ישראל. לאדם במעמדו לחלוטין לא אכפת מה חושבים נוחי דנקנר או בנימין נתניהו, ומה אומרים הטוקבקיסטים ב-Ynet. קשה שלא לגחך מעט כאשר ירון זליכה, המנסה לבחוש שוב ושוב בפוליטיקה על מנת למנף את עצמו לעמדות כוח ובמקביל לכך [מחלט מהצד](#) אצל טייקונים שונים, מאשים את סטנלי פישר בכניעה לאינטרסים זרים. ייתכן כי המקור לטענותיו של זליכה לגבי פישר אינו חוסר הסכמה על מדיניות מוניטרית, אלא דווקא משהו מעט אישי יותר: [פישר היה בין התומכים](#) בהפסקת כהונתו של זליכה בתור החשב הכללי בשנת 2007.

## האם הצריכה הפרטית בישראל נמוכה?

ירון זליכה טוען בעקביות שאחת הסיבות המרכזיות לכך שישראל איננה מצליחה לסגור את הפערים מול העולם המערבי היא הצריכה הפרטית הנמוכה:

"לא הצלחנו להשלים את התהליך [את תהליך ההתכנסות לרמת החיים המקובלת במדינות מערביות] משום שהמדיניות הכלכלית מטה את המשק מעבודה להון וכלליה מדכאים את הצריכה הפרטית.

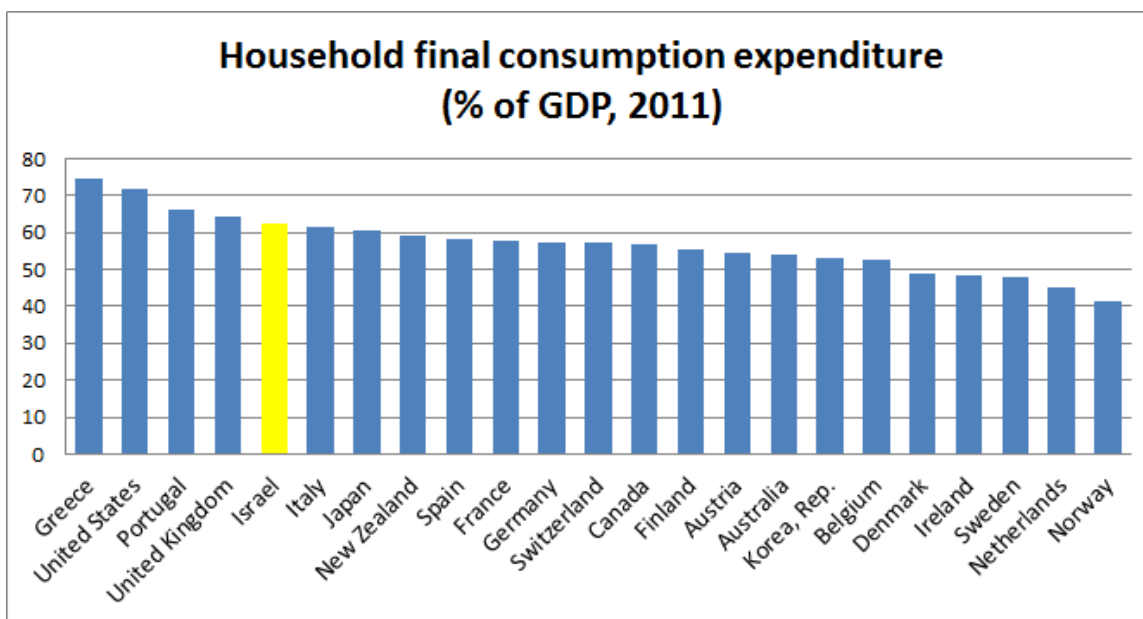
**הצריכה בישראל באמת כל כך נמוכה? תמיד שומעים את הטענות הזו, "נתב"ג מלא, לכולם יש אייפונים."**

הצריכה בישראל נעה בין 55 ל-56 אחוז מהתוצר. במערב זה סביב ה-65 אחוז, וזה מצביע גם על שיעורי עוני מאוד גבוהים, כי חסרים מקומות עבודה."

הוא מתייחס לנושא הצריכה והמדיניות הנוכחית שלדעתו מדכאת את הצריכה בחלקים נוספים מהראיון ובהרצאותיו. הטעות של זליכה בעניין זה היא כפולה: הוא טועה גם לגבי ההשפעה של הצריכה הפרטית על הצמיחה, וגם לגבי טענתו כי הצריכה הפרטית בישראל היא נמוכה באופן יחסי.

נתחיל מהטעות השנייה.

השוואה בין לאומית של ההוצאה על צריכה פרטית כאחוז מהתוצר נמצאת באתר של הבנק העולמי, והנתונים אודות ישראל תואמים [לנתונים באתר הלמ"ס](#). להלן השוואה בין ישראל לבין מספר מדינות מערביות רלוונטיות:



מקור: [הבנק העולמי](#)

עם 62.4% ישראל עוקפת את ממוצע מדינות האיחוד האירופי (58.2%) ונמצא מעט מתחת לממוצע מדינות ה-OECD (63.5%). בדיקה של הנתונים לפני המשבר מעלה תמונה מעט שונה: בשנת 2006, כאשר זליכה היה עדיין החשב הכללי, מדינת ישראל עם שיעור צריכה פרטית מהתמ"ג של 55.4% הייתה מתחת לממוצע האירופאי (57.6%) ולממוצע ה-OECD (62.2%), אך גם בשנה זו עקפה ישראל מדינות מערביות רבות, ביניהן קנדה, אוסטריה, הולנד וכל המדינות הנורדיות.

בתגובתו לכך התייחס זליכה רק לנתון אודות ממוצע מדינות ה-OECD, למרות שנתון זה דווקא תואם את מה שהוא אמר בראיון. ייתכן כי כוונתו הייתה שיש לשקלל גם את הנתון הישראלי לפי התוצר לנפש של מדינת ישראל – כלומר, זה נכון שיש לנו צריכה גבוהה ביחס למדינות אלו, אבל זה נובע מכך שאנחנו עניים יותר. אם זו הייתה כוונתו, אז היא סותרת את הנתונים לגבי המדינות הנ"ל – נראה דווקא שיש קשר הפוך בין התוצר לנפש לבין שיעור הצריכה מהתמ"ג עבור מדינות מערביות (זה לא מפתיע – ראו בהמשך). בכל אופן, ביצעתי את התרגיל הזה באקסל (ראו קישור לקובץ בהתחלה), וגם על פיו ישראל עוקפת תשעה מבין 22 המדינות האחרות שבגרף, ביניהן שבדיה, הולנד, איטליה, דנמרק, ניו זילנד ועוד. שיעור צריכה נמוך במיוחד ביחס לתוצר הוא פשוט לא בעיה במדינת ישראל, גם אם משקללים אותו עם התוצר לנפש.

## צריכה פרטית וצמיחה

נעבור עכשיו לטעות הראשונה – הצריכה הפרטית בתור מנוע צמיחה, טיעון שמופיע גם בהרצאות אחרות של זליכה. טיעון זה מתעלם לחלוטין מהגורם המשלים לצריכה, החיסכון, והשפעתו על השקעות המעודדות צמיחה. למשל, צמיחת "[הנמרים האסייתיים](#)" במחצית השנייה של המאה העשרים הייתה מבוססת על עידוד חיסכון פרטי והשקעות, לא על צריכה. מדינות עשירות יותר הן לא מדינות שהציבור שלהן רוצה משום מה לצרוך יותר; אם נתעלם לרגע מעניין משאבי הטבע, מדינות עשירות יותר הן מדינות שמיצרות יותר בגלל שיש אצלן יותר פירמות גדולות, יותר מפעלים ויותר מכונות – ואלו לא צנחו מהשמיים אלא הופיעו בזכות השקעות גבוהות יותר. יש הרבה גורמים לצמיחה מלבד השקעות, כמובן: כוח אדם איכותי, משאבי טבע, תשתיות, סביבה עסקית, גובה המיסים, מצב כלכלי של שותפי סחר חשובים ועוד. אבל צריכה פרטית היא פשוט לא אחד הגורמים הללו.

כאשר מתרחש משבר המלווה באבטלה גבוהה התיאוריה הקיינסיאנית (שלא ניכנס עכשיו לשאלת נכונותה) מרמזת על צורך בהגדלת הביקושים במשק, על ידי הוצאות ממשלתיות גבוהות יותר ואולי גם על ידי עידוד הצריכה. במקרה זה המשק לא מייצר בהתאם לפוטנציאל שלו עקב מחסור בביקושים. אבל המשק הישראלי, כפי שנראה בהמשך, לא סובל מאבטלה גבוהה. הוא סובל משיעורי תעסוקה נמוכים, אבל זו בעיה אחרת לגמרי, בעיה מבנית שצריכה גבוהה יותר לא תפתור אותה (נרחיב עליה עוד בהמשך). ובכל מקרה, התיאוריה הזאת מדברת על יציאה ממשברים וחזרה למצב של תעסוקה מלאה, לא על צמיחה של הטווח הארוך.

שאלתי את פרופ' זעירא לגבי עניין זה. להלן תשובותיו המלאות:

### **מדוע לדעתך מדינת ישראל לא סגרה את פערי התוצר לנפש בינה לבין מרבית מדינות העולם המערבי?**

ראשית, אין אנו, חוקרי הכלכלה, יודעים באופן מלא מה ההסברים המלאים לצמיחה כלכלית. יש לנו ידע חלקי בלבד. עם זאת יש כמה סיבות שאפשר למנות לפער זה. ראשית, הריבוי הטבעי בארץ גבוה ולכן שיעור הילדים באוכלוסייה גדול. לכן שיעור העובדים נמוך יחסית. דבר זה מקטין את התוצר לנפש. שנית, שיעור ההשתתפות בשוק העבודה נמוך בקרב שתי אוכלוסיות מיוחדות. האחת היא האוכלוסייה החרדית, בשל לימודי הישיבה הממושכים שלהם. האוכלוסייה השנייה היא אוכלוסיית הנשים הערביות, ושיעור ההשתתפות הנמוך שלה נובע בעיקר מהאפלייה שממנה סובלת האוכלוסייה הערבית. שלישית, ההון האנושי של ישראלים נמוך יותר בשל הסכסוך הישראלי ערבי. בשל סכסוך זה משרתים צעירים ישראלים בין שנתיים לשלוש או ארבע שנים. כתוצאה מכך הם מתחילים את צבירת ההון האנושי המקצועי שלהם בגיל מאוחר יותר ולכן יש להם בכל גיל הון אנושי נמוך יותר. מחקר שנערך במכון פאלק בירושלים הראה כי הפסד זה מגיע לסך 3.5 אחוזי תוצר. זה שיעור משמעותי.

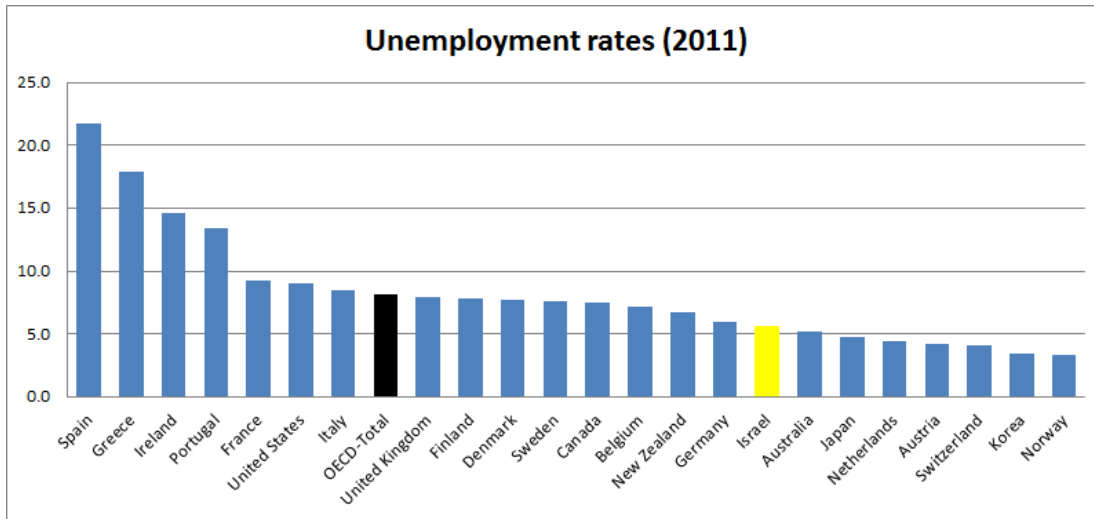
### **האם שיעור הצריכה הפרטית מתוך התוצר בישראל מהווה בעיה לדעתך?**

לא בדקתי את הצריכה הפרטית יחסית לארצות אחרות. באופן כללי שיעור הצריכה אינו מהווה בעיה בדרך כלל, אלא רק במצבי מיתון. במצבים אלו צריכה פרטית נמוכה יכולה לגרום להאטת היציאה מהמיתון. מעבר לזה לא ידועה לי השפעה מיוחדת לרמת הצריכה הפרטית במשק פתוח.

כמובן, בהקשר זה רצוי להזכיר שבניגוד לטענתו של זליכה בראיון, מדינת ישראל איננה נמצאת במיתון.

## **אבטלה לטווח ארוך**

אחת מנקודות החוזקה המרכזיות של המשק הישראלי בשנים האחרונות הוא שיעור האבטלה הנמוך ביחס לעולם. למשל, להלן נתונים בנושא משנת 2011:

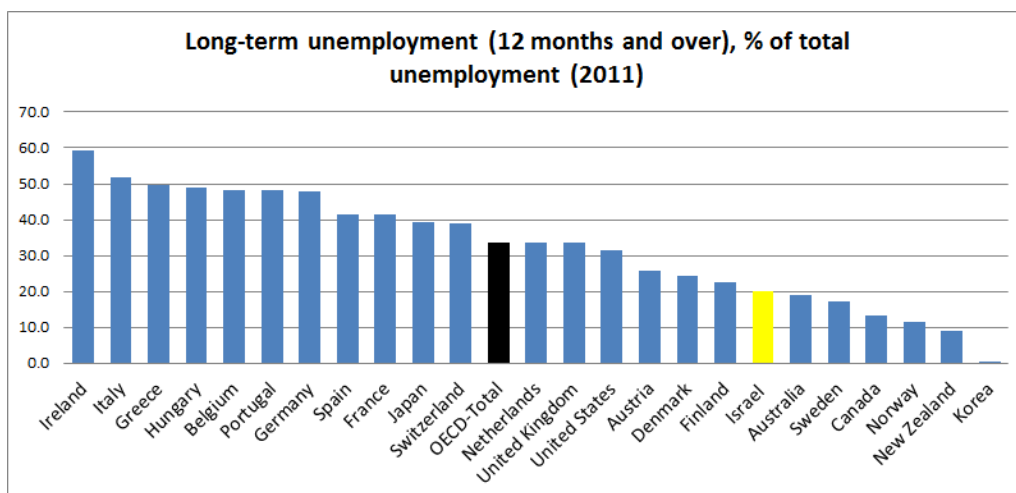


מקור: [OECD](http://www.oecd.org)

ההפרש בין ישראל לבין העולם בעניין זה אינו תופעה חדשה; גם בשנים שלפני המשבר הכלכלי האבטלה בישראל הייתה נמוכה ביחס למרבית מדינות המערב, בייחוד ביחס למדינות אירופאיות. בשנת 2007 למשל שיעור האבטלה בישראל היו גבוהים ממוצע ה-OECD, אבל נמוכים משיעור האבטלה בצרפת, גרמניה, בלגיה, ספרד, יוון ומדינות נוספות. בתגובה לנתונים אלו, אומר זליכה בראיון את הדברים הבאים:

*"הממשלה עושה שימוש מרושע ומגמתי במיוחד במדדים שהציבור לא מבין מה הם מודדים – מדד האבטלה ושיעור הצמיחה. הממשלה ושר האוצר, הקודם והנוכחי, אומרים ששיעור האבטלה הוא מהנמוכים במערב. אבל מה שנקרא בישראל "שיעור האבטלה", מודד רק את המובטלים קצרי הטווח. שיעור המובטלים לטווח ארוך הוא הגבוה במערב."*

טיעון לגיטימי לחלוטין, כמובן. כשהתחלתי לחפש אחרי נתונים לגבי אבטלה לטווח ארוך הייתי בטוח שלכל היותר אמצא שזליכה לא מדייק כל כך, או שלא אמצא כלל נתונים. הופתעתי לגלות נתונים ברורים ונגישים לכל באתר ה-OECD שמציירים תמונה הפוכה לחלוטין מטענותיו של זליכה (וגם [נתונים מאוד דומים](#) להם מאתר הבנק העולמי, שמובילים לאותה המסקנה). ההגדרה המקובלת לאבטלה לזמן ארוך היא אבטלה למשך זמן שמעל שנה. להלן שיעור המובטלים לטווח ארוך מתוך כלל המובטלים:



ראוי להדגיש כי מדובר כאן בשיעור מתוך כלל המובטלים, ולא מהאוכלוסייה. למשל, בלגיה נמצאת במקום די רע בתרשים הזה, עם אחוז גבוה של מובטלים לטווח ארוך, אך לפי התרשים הקודם שיעורי האבטלה אצלה נמוכים, כך שבסך הכל אין שם הרבה מובטלים לטווח ארוך. ניתן לשלב את הנתונים כאן עם הנתונים בתרשים הקודם כדי לקבל את שיעור המובטלים לטווח ארוך מתוך כלל המועסקים (וכמובן שגם כאן ישראל תצא די טוב, היא נמוכה בשני המדדים). כמו כן, גם כאן מיקומה הטוב של ישראל אינו תוצאה של המשבר הנוכחי. כבר בשנת 2007 היינו מתחת לממוצע ה-OECD בעניין זה, ומתחת למרבית מדינות אירופה.

תגובתו של זליכה לכך היא כי הוא לא התכוון לשיעור האבטלה מעל שנה (למרות שזו ההגדרה הסטנדרטית שמצאתי בכל מקום), אלא למדד אחר הנקרא U6. מדד זה כולל מובטלים "רגילים" שמחפשים עבודה ולא מוצאים, וגם אנשים שנמצאים מחוץ לכוח העבודה מכיוון שהם התייאשו מלחפש עבודה, אנשים שרוצים לעבוד אבל לא חיפשו לאחרונה מסיבות כלשהן, ואנשים שעובדים במשרה חלקית והיו רוצים לעבוד במשרה מלאה (ראו [כאן](#)). המדד הזה כלל אינו מתייחס לטווח כלשהו של זמן אלא רק להגדרתם של המובטלים, ובכל מקרה לא מצאתי השוואה בין לאומית שלפיה ישראל נמצאת במקום גרוע על פי מדד זה, או נתונים כלשהם על מדינת ישראל בנידון.

## שיעורי התעסוקה בישראל

זליכה נוטה לרוב לבלבל בין מובטלים לבין אנשים שאינם בכוח העבודה. בחירתו להשתמש במילה "מובטלים" בהקשר זה היא מאוד מוזרה - כל סטודנט לתואר ראשון בכלכלה וכל אחד שקורא עיתוני עסקים יודע שמובטלים חייבים להיות פרטים שרוצים לעבוד ואינם מצליחים למצוא עבודה, ולא פרטים שנשארים בבית בגלל תמריצים כלכליים או חברתיים. לא תמצאו שום כלכלן אחר שאומר את המילה "מובטלים" ובעצם מתכוון למדד U6 שהזכרתי בפסקה הקודמת.

גם במדינות אחרות ישנם פרטים שאינם עובדים ואינם מוגדרים בתור מובטלים. למשל, במדינות הנורדיות אנשים שאיבדו את מקום עבודתם עוברים כל מני סדנאות והכשרות מסובסדות בסגנון של תכנית וויסקונסין שנוסחה כאן בארץ, ובזמן שהם נמצאים בהכשרות האלו הם אינם נספרים כמובטלים. סטודנטים שאינם מוצאים עבודה וממשיכים לתארים מתקדמים מהווים דוגמה נוספת.

פרטים שאינם בכוח התעסוקה שונים מאוד מפרטים מובטלים. מדובר בבעיה אחרת לחלוטין, עם פתרונות אחרים לחלוטין. אין שום דרך להשוות את התסכול העצום שחש אדם מובטל שרוצה עבודה ואינו מצליח למצוא אותה, להרגשה של אמא שמחליטה להישאר בבית עם הילדים מכיוון שזה מה שמצופה ממנה לפי התרבות שאליה היא שייכת, או להרגשתו של גבר חרדי שהמדינה משלמת לו על מנת שישב וילמד כל היום ויביא הרבה מאוד צאצאים לעולם, ולכן זה מה שהוא עושה. עידוד השקעות ויזמות יכול לעזור לפרטים מובטלים, אבל הוא לא ישנה את מצבם של פרטים שאינם בכוח התעסוקה. כל הדיון סביב התיאוריות של קיינס מתייחס לפרטים מובטלים, לא לפרטים שאינם בכוח התעסוקה. ההתעקשות של זליכה לבלבל בין שני המושגים האלו ממש מטעה, ואם הוא מניח שפרטים בישראל שנמצאים מחוץ לכוח העבודה הם פרטים שהתייאשו מלחפש עבודה, אז זו הנחה שאין לה שום בסיס במציאות.

[באחת מהרצאותיו הפופולאריות](#) טען זליכה שתליית האשמה בחרדים ובערבים איננה נכונה, מכיוון שהבעיה האמיתית היא שהמשק הישראלי לא מייצר מספיק מקומות עבודה עבורם. החרדים והערבים אכן אינם אשמים בכך שהמערכת הכלכלית הנוכחית בישראל איננה מעודדת אותם לעבוד, אבל האם הגיוני להניח שהבעיה היא בצד ההיצע של מקומות עבודה? אם זה היה המצב האבטלה הייתה גבוהה יותר, היו יותר אנשים שמחפשים



עבודה ולא מצליחים למצוא, ושכר העבודה היה יורד עם השנים. אך למעשה השכר הריאלי (החציוני או הממוצע) בישראל [עולה בעקביות](#) כבר שנים רבות. סביר הרבה יותר להניח שהבעיה היא בצד התמריצים העומדים בפני גברים חרדים ונשים ערביות (קצבאות, סבסוד גני ילדים) ושקיימת גם אפליה כלפי האוכלוסיה הערבית, וזה מה שטוען פחות או יותר כל כלכלן מאקרו העוסק במשק הישראלי (ראו את דבריו של פרופ' זעירא שציטטתי לפני כן, את הדוחות של מכון טאוב, דוח טרכטנברג ועוד).

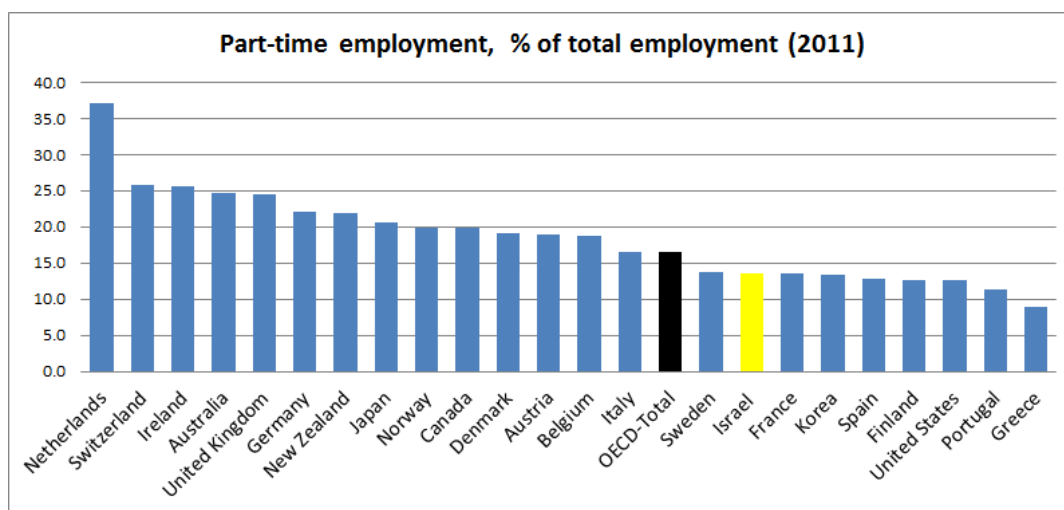
בשנות התשעים המשק הישראלי קלט כמעט מיליון עולים מברית המועצות לשעבר ללא גידול של ממש בשיעורי האבטלה, וייצר עבורם משרות ללא כל בעיה. אין שום סיבה להניח שהוא לא יוכל להתמודד עם כמות קטנה הרבה יותר של גברים חרדים ונשים ערביות כיום, לו אלו היו באמת מעוניינים לעבוד (כתבתי יותר על הנושא [כאן](#)).

## עבודה במשרות חלקיות

ישנן מספר בעיות עם המדידה של אבטלה, שאמורה באופן עקרוני לתאר את שיעור הפרטים שרוצים ויכולים לעבוד ואינם מצליחים למצוא עבודה. כאשר חלק מהפרטים עובדים במשרות חלקיות איננו יודעים האם הם היו רוצים לעבוד במשרה מלאה ואינם מצליחים למצוא עבודה כזו, או שהמשרה החלקית מגדירה במדויק את מספר שעות העבודה שבו הם מעוניינים (למשל נשים המחפשות משרות אם). על כן, שיעור העובדים במשרות חלקיות יכול ללמד אותנו על קיומה של אבטלה שאיננה נכללת בסטטיסטיקות הרשמיות. גם כאן טוען זליכה טענה חד משמעית בראיון:

*"שיעור המשרות החלקיות בישראל הוא הגבוה ביותר במערב."*

כך, בביטחון מלא, בלי שום הסתייגויות ושום ספקות, זליכה שוב סותר באופן חד את הנתונים. להלן אחוז העובדים במשרה חלקית מבין כלל המועסקים:



מקור: [OECD](#)

בדומה לתרשימים הקודמים, בדיקה של הנתונים בשנת 2007 או בשנים קודמות, לפני המשבר הנוכחי, מעלה דירוג דומה למדי לזה המופיע בגרף. עד כה לא מצאתי השוואות בין לאומיות אחרות הכוללות את ישראל מלבד זו.

בתגובה לנתונים האלו, טען זליכה כי הלמ"ס שלח ל-OECD בטעות רק את נתוני המשרות החלקיות בקרב גברים. בדקתי [באתר הלמ"ס](#), ואכן שיעור העובדים במשרות חלקיות לפי הלמ"ס גבוה הרבה יותר (28% בשנת

2011, הולנד עדיין עוקפת אותנו), אבל לא ברור אם מדובר באותן ההגדרות. למשל, לפי הלמ"ס משרה חלקית היא עבודה "מ-1 עד 34 שעות בשבוע הקובע", בעוד [שלפי אתר ה-OECD](#):

"Part-time employment is based on a common 30-usual-hour cut-off in the main job "

ייתכן שה-OECD לא בוחן רק את השבוע שבו נערך הסקר, אלא שואל על טווח זמן ארוך יותר. כמו כן, ניתן להגדיר משרות חלקיות לפי סיבות שונות. למשל, האם סטודנטים העובדים במשרה חלקית נכללים בסטטיסטיקה או לא? לפי הלמ"ס מדובר באחוז משמעותי מבין העובדים במשרה חלקית, אך אני מניח שתסכימו איתי שאין כאן בעיה חברתית אמיתית - סטודנטים לא רוצים לעבוד במשרה מלאה. לצערי אין לי גישה לדוחות ה-OECD שכוללים את ההגדרות המפורטות של הארגון. כמו כן, לא הצלחתי למצוא באתר הלמ"ס נתונים שנתיים אודות גברים ונשים שניתן להשוותם לנתוני ה-OECD ולראות באופן חד משמעי שהלמ"ס שלח רק את נתוני הגברים.

בכל אופן, עדיין נדרשת השוואה בין לאומית אמינה כלשהי על מנת לתמוך בטענותיו של זליכה.

## צמיחה והתכנסות

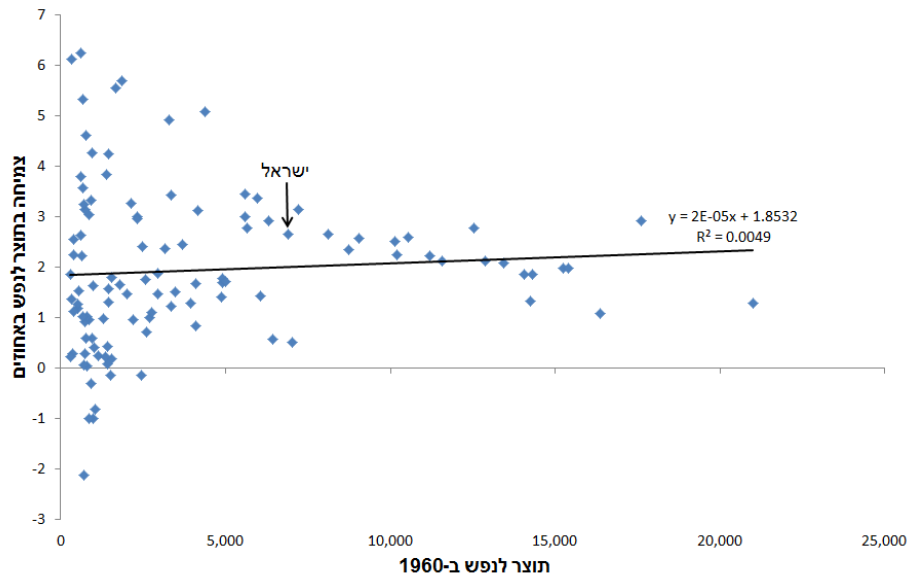
ירון זליכה מתחיל את המאמר בדברים הבאים:

*"יש תיאוריה שגורסת שתוך 50 עד 60 שנה, מדינות דמוקרטיות שהמדיניות הכלכלית שלהן סבירה, יסגרו את הפערים מול המדינות העשירות ביותר. מחקרים הראו שזה עובד בכל העולם, חוץ מאשר באפריקה השחורה מתחת לסהרה, ובישראל. ההבדל הוא שאצלם זה מלידה, ואצלנו זה השתבש. ב-25 השנים הראשונות למדינה צימצמו 50 אחוז מהפער, ואז נתקענו."*

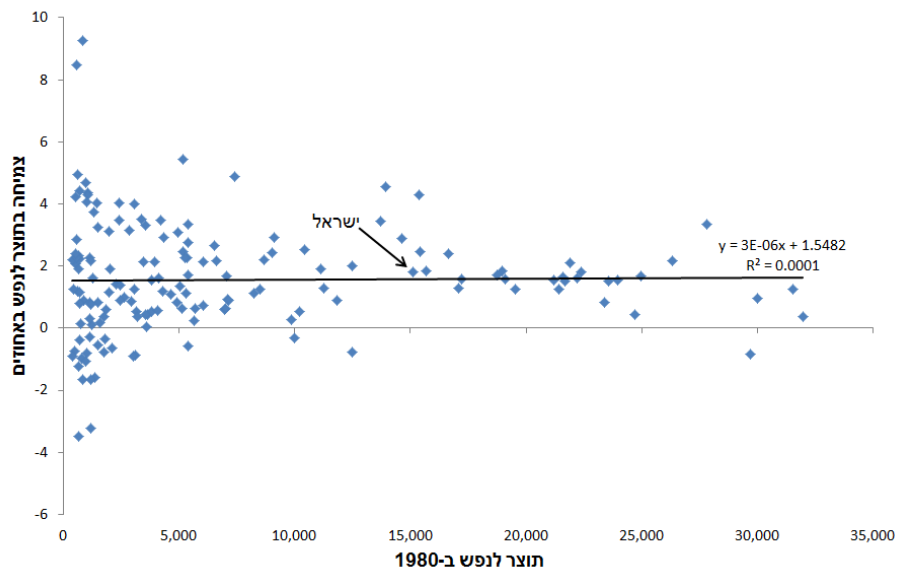
יש כאן שתי טענות. הראשונה היא שקיימת בעולם מגמה כללית התכנסות, סגירת פערים של מדינות עניות מול מדינות עשירות, לפחות עבור "מדינות דמוקרטיות שהמדיניות הכלכלית שלהן סבירה". השנייה היא שבישראל היינו בהתחלה במסלול של התכנסות, ואחרי זה נתקענו.

התרשימים הבאים בודקים את טענת ההתכנסות. על ציר ה-Y נמצא שיעור הצמיחה של מדינות שונות, ועל ציר ה-X מתואר התוצר לנפש בשנת בסיס כלשהי (תוצר ריאלי לנפש מתוקן לפי כוח קנייה). בתרשים הראשון מדובר בתוצר לנפש בשנת 1960 ובשיעורי צמיחה בין 1960 ל-2010, בתרשים השני מדובר בתוצר לנפש בשנת 1980 ובשיעורי צמיחה בין 1980 ל-2010, והתרשים השלישי זהה לשני אך כולל רק את מדינות ה-OECD.

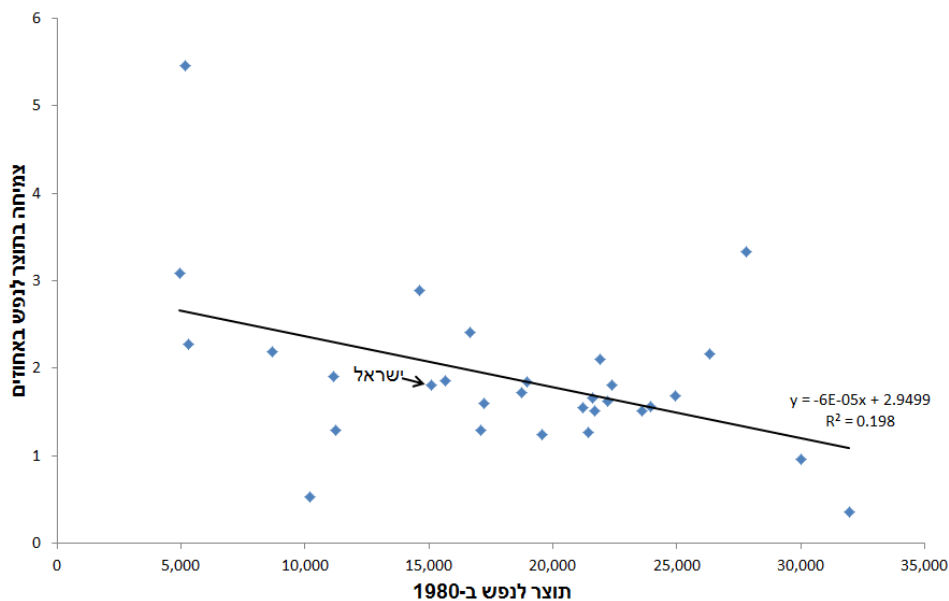
צמיחה בתקופה 1960-2010 מול תוצר ב-1960, 111 מדינות



צמיחה בתקופה 1980-2010 מול תוצר ב-1980, 157 מדינות



צמיחה בתקופה 1980-2010 מול תוצר ב-1980, מדינות ה-OECD



מקור לנתונים: Penn World Tables, [כאן](#)

התכנסות אומרת, בפשטות, שמדינות שהתחילו עם תוצר לנפש נמוך יותר צומחות מהר יותר. כלומר, אם זליכה היה צודק בטענתו הראשונה, היינו מצפים לראות גרפים היורדים משמאל לימין, כאשר הצמיחה גבוהה יותר אצל מדינות שהיה להן בהתחלה תוצר לנפש נמוך יותר. כפי שניתן לראות מהתרשימים, זה המקרה רק עבור מדינות ה-OECD (זה ממצא מעט בעייתי, מכיוון שה-OECD מראש מקבל לשורותיו רק מדינות מוצלחות שהן די דומות אחת לשנייה).

בתגובה לשאלתי אודות מחקרים התומכים בטיעוניו, הפנה אותי זליכה למחקריהם של רוברט בארו וקזיבייר סאלה-איי-מרטין (אני מודה - אין לי ממש מושג איך להגות את שמו של השני: Robert Baro and Xavier Sala-i-Martin). אני מניח שכוונתו היא למאמרים של השניים משנות התשעים שניתן להוריד [כאן](#), [כאן](#) ו**כאן**, בנושא התכנסות. ממצאיהם של השניים במאמרים תואמים את הגרפים שהצגתי כאן: התכנסות קיימת רק בקרב מדינות ה-OECD. לגבי השפעתה של הדמוקרטיה על הצמיחה אין ממצאים כלשהם שמעידים על סיבתיות, ויש שלל דוגמאות למדינות לא דמוקרטיות שחוו צמיחה מרשימה (סין, ברית המועצות של סטאלין, סינגפור).

לגבי טענתו השנייה של זליכה, ניתן לראות שבשני התרשימים הראשונים ישראל נמצאת מעל לקו הרגרסיה (הקו השחור), ובתרשים השלישי היא נמצאת מעט מתחתיו. זה אומר שבהשוואה לכל מדינות העולם אנחנו מתכנסים דווקא די טוב, גם בעבר וגם בעשורים האחרונים, ובהשוואה למדינות ה-OECD (שרק לאחרונה הצטרפנו אליהן) אנחנו מתכנסים קצת פחות טוב אבל לא באופן משמעותי.

אז בקצרה, זליכה טועה בכך שיש חשיבות לדמוקרטיה, טועה בטענתו שההתכנסות עובדת בכל העולם חוץ מאשר באפריקה ובישראל (היא לא עובדת גם בכל שאר מדינות העולם השלישי), וטועה בטענתו לגבי כך שאצל ישראל התהליך "השתבש" בשלב כלשהו או שישראל חריגה לרעה (ולמה הוא מתכוון כשהוא טוען שאצל האפריקאים זה "מלידה"?).

## התמיכה ביחמוביץ'

תמיכתו של זליכה ביחמוביץ' בבחירות האחרונות וההערצה אליו בקרב חובבי המחאות בארץ היא מהתופעות היותר ביזאריות שהתרחשו בזירה הכלכלית-ציבורית בשנים האחרונות.

כאשר הכין את הרפורמות של שר האוצר בנימין נתניהו בשנת 2003 הציג זליכה גישה שמרנית התומכת בקיצוץ המגזר הציבורי והפחתת הגירעון כדרך לעודד צמיחה, ואף [תקף במאמר](#) משנת 2004 את הגישה הקיינסיאנית ואת מידת הרלוונטיות שלה למדינת ישראל. כאשר התבטא בנושא המחאה החברתית בקיץ 2011 הוא בהתחלה ביטא גישה זהה לזו של נתניהו, התומכת בתחרות והפרטות, אך נראה [שרק מעטים שמו לב לכך](#). לאחר מכן הוא החל להצניע את הקו הזה. בכתבה האוהדת בעיתון הארץ מזכירה לו איילת שני את עניין וועדי העובדים בחברות הממשלתיות, שזליכה מאמין שיש להילחם בהם על מנת לשפר את התחרותיות, בניגוד לעמדותיה של יחמוביץ'. באופן כללי קשה למצוא נושא כלשהו שעליו זליכה ויחמוביץ' מסוגלים להסכים.

כאשר מנסה ירון זליכה [להצדיק את תמיכתו במפלגת העבודה](#) הוא מדבר בסיסמאות על מדיניות כלכלית כושלת, שחיתות, עליית מחירים, בריחה מאחריות ופגיעה במעמד הביניים - ללא שום טיעון ענייני ברור, שום הצעה רצינית למדיניות חלופית. לא ניתן לתקוף אותו מכיוון שהוא לא אומר שום דבר, ולא מספק שום סיבה אמיתית מדוע הוא תומך ביחמוביץ' למרות שדעותיו זהות לאלו של ביבי. [בהרצאה שנשא בוועידת מפלגת העבודה](#) לפני הבחירות הוא מספר כי עובדי קבלן שעבדו עבור הממשלה ולא קיבלו שכר כחוק היו הטריגר לשיתוף פעולה בינו לבין יחמוביץ', ומכאן הם החלו לעבוד ביחד על נושא הפרות זכויות עובדים שעניין את שניהם. בהמשך [הגנה יחמוביץ' על זליכה](#) כאשר שר האוצר ביקש לפטרו, מה שבוודאי תרם לקרבה ביניהם. בנוגע לתכנית הכלכלית שהציגה יחמוביץ', זליכה טען כי הוא מאמין שהיא תיצור צמיחה גבוהה מאוד, ללא כל נימוק רציני מדוע ובניגוד לדעתם של כלכלנים אחרים.

שאלתי את פרופ' זעירא לגבי תכניתה הכלכלית של יחמוביץ', להלן תגובתו:

### **האם תמכת בתכנית הכלכלית שהציגה שלי יחמוביץ' לקראת הבחירות האחרונות?**

*בעיקרו של דבר תמכתי בה. זו הייתה תוכנית של הרחבת השירותים הציבוריים ומימונם על ידי העלאת מסים, בעיקר על בעלי ההכנסות הגבוהות. היום אנו מבינים כי יש צורך להעלות את המסים לא רק בשיעור עליית ההוצאות אלא ביותר, משום שמדיניות חסרת אחריות שחקה את המסים בשנות האלפיים באופן קיצוני. ירידה זו בשיעור של כמעט 4 אחוזי תוצר גרמה לגירעון מבני. דבר זה מתברר רק עתה כשהנתונים של השנים האחרונות מצטברים. לכן יש להעלות את המסים בשיעור גבוה משיעור הרחבת השירותים החברתיים.*

שימו לב להבדל בטעונונים: פרופ' זעירא אינו טוען שהתכנית תייצר צמיחה. הוא תומך בה מתוך שיקולים אידיאולוגיים טהורים ולא מתוך שיקולים כלכליים, ומוסיף כי יש להעלות את המיסים בשיעור גבוה יותר משיעור הרחבת השירותים החברתיים על מנת להפחית את הגירעון. זליכה, לעומת זאת, מתנגד להגדלת המיסים, ורואה בצריכה הפרטית את מהות הכל:

*"...זה לא תפקידו של בנק ישראל לחלץ את המשק ממיתון. זה תפקידו של יאיר לפיד, שבחר במדיניות שגויה ומלאה מחוללי מיתון ומדכאי צריכה, שממשיכה את המתקפה המאורגנת על מנוע הצמיחה המרכזי שלנו - כוח הצריכה של מעמד הביניים. הוא הולך להיכשל, ואני מציע לו שבמקום לחפש אנשים להתחבא מאחוריהם, ישנה את המדיניות לפני שיהיה מאוחר מדי.*

### **מה היית מיעץ לו לעשות?**

*שיפתח את אוסף הפרקים של "סיינפלד", ויצפה בפרק על "ההיפך". הפרק שבו ג'ורג' מבין שהוא שגה ושהוא צריך לעשות הכל הפוך. זה מה שיאיר לפיד צריך לעשות. בא לו להעלות מסים? שויריד. בא לו להמשיך את מחול*

ההטבות לבעלי ההון? שיבטל אותן. בא לו לקצץ בשירותים החברתיים? שייזהר. בא לו להמשיך את החסות על חוסר התחרותיות במשק? שיעשה רפורמות. ובא לו להוריד ריבית? שילחץ להעלות ריבית. ושיפסיק לשאול איפה הכסף, כי הוא יודע בדיוק."

לדעתי החיבור בין זליכה ויחימוביץ' לא נובע מביקורת אמיתית שיש לזליכה על המדיניות של ביבי ושטייניץ, או מהזדהות שלו עם [משנתה הקיצונית של יחימוביץ'](#). ישנם שני הסברים אפשריים אחרים לעניין זה. ההסבר הראשון טמון בתכונה משותפת של יחימוביץ' וזליכה: שניהם רואים את עצמם כגיבורים, קדושים מעונים הלוחמים כנגד כוחות רשע רבי עוצמה. בשם אותה מלחמת חורמה מוכן זליכה גם לעוות נתונים, וגם להתעלם מהפערים העמוקים בהשקפות הכלכליות בינו לבין יחימוביץ' ולתמוך בה. ההסבר האפשרי השני הוא מעט יותר ציני: זליכה זיהה (בטעות) את יחימוביץ' בתור כוח עולה בפוליטיקה, והאמין שתמיכה בה תתן לו דריסת רגל עתידית בעמדות כוח במגזר הציבורי. כמובן, ייתכן ששני ההסברים האלו נכונים בו זמנית, במידה כזו או אחרת.

## מי אתה, ירון זליכה?

ירון זליכה הוא ללא ספק אדם יוצא דופן. הוא הגיע לעמדות כוח משמעותיות בגיל צעיר, ובמהלך כהונתו בתור החשב הכללי פתח במלחמה חשובה וצודקת כנגד מוקדי כוח רבים בחברה הישראלית. מצד שני, במסגרת תפקידים שונים במגזר הפרטי הוא [נאבק נגד רפורמות](#) שהיו יכולות להוזיל את העלויות לצרכן, למשל הפחתת דמי הקישוריות בענף הסלולר, מה שמעמיד באור מעט מגוחך את טענותיו (ומסתבר שהוא עושה זאת כבר שנים רבות - למשל הפרשה עם במשק. הוא מאשים את המדינה בעיוות נתונים מאקרו-כלכליים, אך כפי שהראיתי במהלך הרשומה הוא נוהג בעצמו לעוות נתונים התואמים את טענותיו (ומסתבר שהוא עושה זאת כבר שנים רבות - למשל הפרשה עם הדו"ח הכוזב שחיבר נגד מוטי קישנבאום, מנכ"ל רשות השידור בשנות התשעים, ראו [כאן וגם כאן](#)). פטרוננו הנצחי של זליכה היה ונשאר בנימין נתניהו, שהעלה אותו לגדולה ולטענתו הציע לו את משרת נגיד בנק ישראל לקראת הבחירות האחרונות, אך הוא החליט ללכת דווקא עם שלי יחימוביץ' למרות שלא נראה שיש חפיפה כלשהי בין דעותיהם. מבחינה אקדמית המשקל שלו בתור חוקר (הנמדד במספר הפרסומים במגזינים נחשבים) הוא אפסי, אך הוא מתעקש לטעון טיעונים מרחיקי לכת בנושאים מאקרו-כלכליים ולסתור את דבריהם של כלכלנים בכירים יותר.

אני לא פסיכולוג ואין לי את היכולת לערוך ניתוח מעמיק לאישיותו רבת הסתירות של ירון זליכה, ניתוח שאולי יוכל להבהיר את מה שמניע אותו. אך סקירה ביקורתית של טיעוניו הכלכליים מעלה כי משנתו הכלכלית היא בליל אפוי-למחצה של טיעונים סטנדרטיים עם רעיונות חתרניים במכוון וניסיונות לקלוע לטעם הקהל או לטעמים של הפוליטיקאים שהוא חפץ ביקרם באותו הרגע, והכי חשוב – משנה זו מלווה בעיוות של הנתונים, המחקרים והתיאוריות הקיימות.

ייתכן שעבור זליכה המטרה מקדשת את האמצעים, אך מדינת ישראל כבר שבעה מאותם הגיבורים המסתערים בכיוונה של הכנסת על גבי גלים של הבטחות, מחאות וסילוף המציאות – מהם, ומהמעריצים שלהם, ומהעיתונאים המלווים אותם, ומכל האחרים שעדיין בטוחים משום מה שהחיים הם סרט של וולט-דיסני. מה שאנחנו זקוקים לו עכשיו יותר מכל הוא מעט שפיות מתונה ושקטה, ואת זה ירון זליכה לא מציע.

---

## נספח: התכתבות עם ירון זליכה

המייל ששלחתי:

שלום ירון,

אני דוקטורנט לכלכלה באוניברסיטת תל אביב ובעל הבלוג "דעת מיעוט" בנושאי כלכלה וחברה. בעקבות הראיון שלך בעיתון הארץ מהשבוע שעבר, החלטתי לבדוק כמה מהנתונים שהצגת ולכתוב רשומה בנושא לבלוג שלי.

אלו התוצאות שקיבלתי:

צמיחה:

לא מצאתי מחקרים כלשהם המצביעים על תופעה של התכנסות בתוצר לנפש. לפי המחקרים והנתונים נראה שאין קשר חזק בין תוצר לפני כמה עשורים לבין צמיחה בעשורים שלאחר מכן. אשמח לדעת על אלו מחקרים דיברת.

צריכה פרטית:

שיעור הצריכה הפרטית מתוך התמ"ג בישראל דווקא גבוה יותר מהממוצע האירופאי ודומה לממוצע ה-OECD, ולא נמוך כפי שאתה טוען, ראה את הנתונים כאן:

<http://data.worldbank.org/indicator/NE.CON.PETC.ZS>

אבטלה לטווח ארוך:

שיעור המובטלים לטווח ארוך מתוך כלל המובטלים בישראל דווקא נמוך יותר ממוצע ה-OECD ומרבית מדינות המערב, ולא גבוה כפי שאתה טוען, ראה את הנתונים כאן:

[http://www.oecd-ilibrary.org/employment/long-term-unemployment-12-months-and-over\\_20752342-table3](http://www.oecd-ilibrary.org/employment/long-term-unemployment-12-months-and-over_20752342-table3)

משרות חלקיות:

שיעור המועסקים במשרות חלקיות בישראל דווקא נמוך יותר ממוצע ה-OECD ומרבית מדינות המערב, ולא גבוה כפי שאתה טוען, ראה את הנתונים כאן:

[http://www.oecd-ilibrary.org/employment/part-time-employment\\_20752342-table7](http://www.oecd-ilibrary.org/employment/part-time-employment_20752342-table7)

דיור:

גודלן הממוצע של הדירות עלה בשנים האחרונות ולא ירד, ראה את הנתונים כאן:

[http://www.moch.gov.il/meyda\\_statisti/Pages/archiyon\\_hoveret\\_meyda.aspx](http://www.moch.gov.il/meyda_statisti/Pages/archiyon_hoveret_meyda.aspx)

(חוברת מידע יוני 2012, לוח א-4)

מחירי הדיור עלו בכ 350,000 - 300,000 ולא בחצי מיליון, ראה את הנתונים כאן:

[http://www.moch.gov.il/meyda\\_statisti/mechirey\\_diyur/Pages/mechirim\\_memutsaim\\_shel\\_diro.asp](http://www.moch.gov.il/meyda_statisti/mechirey_diyur/Pages/mechirim_memutsaim_shel_diro.asp)

לא מצאתי תמיכה לנתון אודות 200 אלף זוגות צעירים שרכשו כן דירה.

אני אשמח לקרוא ואף לפרסם בבלוג את תגובתך בנידון.

בברכה,

אורי כץ

### תגובתו של זליכה:

הי אורי,

כל הכבוד על ההתעמקות בנתונים. הדרך לשינוי תלויה בהתעניינות הציבור וכל פעילות להנגשת המידע המורכב מבורכת. לשאלותיך:

1. צמיחה ערוך חיפוש אחר מחקריהם של baro ושל sala i martin.
2. הממוצע צריך להיות משוקלל לפי תוצר וכן לשקלל הטיה מסוימת בנתוני המעצמות האירופאיות שצריכה בתוך האיחוד האירופי נספרת כיצוא ולא כצריכה. אז יצא ממוצע של 60 עד 65 אחוז כפי שבאמת אמרתי בריאיון ולא כפי שצוטט בשמי בטעות כאילו אמרתי 65 אחוז.
3. מצאת את שיעור מעל שנה בתוך 3 u במקום להשוות בין 6 u.
4. תחפש את נתוני הלמס הישראלי ותראה שהם מסרו ל OECD את נתוני הגברים 13.7 אחוז ולא ממוצע גברים נשים (30 אחוז) כך שממוצע ישראל הוא 20 אחוז ואכן הכי גבוה או כמעט הכי גבוה במערב. גם בזה יש הטיה עקב שיעור התעסוקה הנמוך בישראל שהרי בתעסוקה השולית יש יותר משרות חלקיות.
5. גודל דירה, לא הבנתי למה בדיוק אתה מפנה אותי.
6. מחיר דירה לפי הנתונים ששלחת 1.2 מלשח ועלו 80 אחוז אז תחשב לבד ותראה שטעית.
7. יש 40 35 אלף זוגות צעירים בשנה ותכפיל בשש שנים מאז שהבלאגן התחיל ולבטח עוד ימשך כמה שנים שהרי המחירים לא ירדו ותגיע ליותר מ200 אלף ויותר מ100 מיליארד.

בברכה, ירון